УДК 72

Ю.О. Дорошенко, д.т.н.
(НАЗЯВО, Україна)

Дидактичність архітектурної освіти як запорука її якості та ефективності

У публікації актуалізується питання дидактичності архітектурної освіти як першоумови її успішності і результативності та як головної запоруки її якості та ефективності. Дидактичність освіти, і не тільки архітектурної, означає обов'язкове дотримання в освітньому процесі усіх положень дидактики, насамперед, дидактичних принципів, і проявляється під час акредитації ОПП. Цим визначається потреба щодо опанування і неухильного використання в освітньому процесі з підготовки майбутніх архітекторів положень дидактики усіма НПП та менеджерами освіти.

Актуальність теми доповіді.

Якість та ефективність незмінно виступають головними оцінними критеріями функціонування вищої освіти. Сказане стосується як процесу, так і результату. А також усіх складових вищої освіти. Науковим підґрунтям успішної реалізації освітніх завдань з досягненням запланованого результату з належними показниками за визначеними критеріями є дидактика – наука, що історично виникла й склалася у процесі прогресивної еволюції людської цивілізації. Дидактика розкриває закономірності засвоєння знань, умінь і навичок та цілеспрямованого формування переконань і компетентностей, визначає обсяг, структуру і контент змісту освіти, удосконалює методи і організаційні форми навчання, встановлює вимоги до засобів навчання та розробляє їх, здійснює виховний вплив на учасників освітнього процесу. Використання усіх здобутків дидактики науково-педагогічними працівниками забезпечує досягнення запланованих освітніх результатів. Тому усі викладачі вищої школи та адміністратори освітнього процесу мають опанувати дидактику та активно впроваджувати її положення у практику. Сказаним визначається актуальність теми цієї доповіді. Причому, значною мірою вона зумовлюється низкою творчих галузей діяльності і стосується, зокрема, архітектурної освіти.

Формулювання цілей доповіді (постановка завдання).

Метою доповіді є акцентування дидактичності архітектурної освіти як першоумови її успішності і результативності та як головної запоруки її якості та ефективності. Дидактичність освіти, і не тільки архітектурної, означає обов'язкове дотримання в освітньому процесі усіх положень дидактики, насамперед, дидактичних принципів. Сказаним визначається потреба щодо опанування і неухильного використання в освітньому процесі з підготовки майбутніх архітекторів положень дидактики усіма НПП та менеджерами освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасна компетентнісно спрямована вища освіта потребує компетентних виконавців – науково-педагогічних працівників, методистів та менеджерів освіти. При цьому їхня компетентність має бути бінарною й складатися з *фахової компетентності* відповідно до спеціальності, ОПП й навчальних

дисциплін, які вони викладають, та з *педагогічної компетентності*. Зазвичай, питань щодо наявності фахової компетентності не виникає, а педагогічна компетентність потребує, м'яко кажучи, посилення. Дидактична компетентність є провідною у складі педагогічної компетентності.

Структурно дидактична компетентність складається з особистісної та професійно-дидактичної [1]. Особистісна компонента визначає особистісні якості фахівця як людини, необхідні для успішного виконання освітньо-професійної діяльності. До таких якостей насамперед відносяться здатність до критичного мислення та рефлексії, чим уможливлюється критичне самоосмислення та об'єктивний самоаналіз власної педагогічної діяльності. Професійно-дидактична компонента визначає здатність фахівця використовувати у своїй діяльності традиційні (усталені) та інноваційні педагогічні технології під час розв'язання усього спектру освітніх задач. До її складу входять інформаційно-пошукова, дидактико-технологічна та процесуально-діяльнісна компетентності.

Особистісна компонента здебільшого є природною особливістю певної людини, формується впродовж усього життя і може бути цілеспрямовано розвинена за відповідних умов. Професійно-дидактична компонента формується внаслідок спеціально організованого навчання і вдосконалюється під час практичної освітнього-професійної діяльності.

З позицій процесуального підходу дидактична компетентність охоплює такі види діяльності НПП:

– визначення спрямованості (мети) освіти та планування освітнього процесу (розробка ОПП, начальних планів, навчальних програм дисциплін);

– розробка дидактичного забезпечення, зокрема, освітнього контенту (змісту освіти) та засобів навчання – текстових, графічних, наочних, матеріальних, друкованих, цифрових, мультимедійних;

– здійснення освітнього процесу згідно з існуючими формами та з використанням усього наявного арсеналу методів і засобів;

– рефлексія (аналіз і з наступним корегуванням дій).

Головним оцінним критерієм сформованості у НПП дидактичної компетентності є знання і застосування у освітньому процесі дидактичних принципів: науковості; системності; систематичності, послідовності й наступності; міждисциплінарних зв'язків; наочності; зв'язку теорії і практики освіти з життям; доступності; політехнізму і професійної спрямованості; диференціації та індивідуалізації; створення позитивного ставлення до навчання і мотивації навчальної діяльності; індивідуалізації та диференціації навчання; моделювання професійної діяльності, що є особливо характерним для архітектурної освіти і проявляється у наскрізній стрижневій навчальній дисципліні «Архітектурне проєктування».

Дидактичні принципи властиві будь-якому освітньому процесу, але для кожної спеціальності вони мають свою специфіку і своє відмінне істотне значення для процесу формування професійної компетентності певних майбутніх фахівців. Окрім того кожний базовий принцип дидактики базується на кількох супутніх принципах, які його конкретизують і доповнюють. Зокрема, дидактичний принцип науковості базується на принципі фундаментальності,

яким забезпечується достатня теоретична база знань, якісна загальноосвітня підготовка, належні загальний і професійний світогляд.

Зазначені вище принципи дидактики відображують об'єктивні закономірності перебігу освітнього процесу у вищій школі та виконують роль вихідних постулатів. Усі вони взаємопов'язані та взаємозалежні, взаємодоповнюють та взаємозумовлюють один одного і застосовуються під час відбору змісту освіти, визначення організаційних форм, методів і засобів навчання. Нехтування чи невиконання хоча б одного з принципів призводить до знецінення вищої освіти й невиконання поставлених перед нею завдань.

Належна сформованість у НПП дидактичної компетентності є головною, проте не єдиною складовою дидактичності вищої освіти. Дидактичність вищої освіти є поточною характеристикою здійснюваного у певному ЗВО освітнього процесу за певною ОПП та встановлюється «Критеріями оцінювання якості освітньої програми» під час акредитації цієї ОПП, яку проводить Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). До завдань акредитації входить якісна оцінка ОПП, умови та результативність її реалізації у освітньому процесі. Звісно, значна частина позитивної акредитації ОПП залежить від дидактичності здійснюваного освітнього процесу. А якість самої ОПП залежить від рівня дидактичної компетентності гаранта, членів робочої групи та викладачів, залучених до реалізації цієї ОПП у освітньому процесі.

Під час акредитації ОПП щодо оцінки її дидактичності насамперед звертається увага на формування компетентностей та на реалізацію програмних результатів навчання згідно з відповідним Стандартом спеціальності; на зміст освіти, зафіксований у Навчальних програмах дисциплін; на повноту й системність компетентностей та програмних результатів навчання згідно з навчальними програмами дисциплін; на організаційне забезпечення та здійснення освітнього процесу і контрольних заходів; на дидактичну досконалість перебігу освітнього процесу, зафіксовану у структурно-логічній схемі.

Аналіз структурно-логічної схеми ОПП, де показується черговість викладання навчальних дисциплін та їх змістові взаємозв'язки, є заключним етапом експертизи та інтегрально засвідчує рівень дидактичної досконалості ОПП і дидактичну компетентність її розробників та реалізаторів. Експертна практика засвідчує досить багато помилкових рішень, які проявляються у часовій недоречності чи порушенні черговості викладання навчальних дисциплін, у недостатності чи навіть відсутності міждисциплінарних зв'язків, у дублюванні змісту освіти навчальними дисциплінами, у недостатній спрямованості навчальних дисциплін на досягнення кінцевого освітнього результату – інтегральної компетентності випускника. Першопричиною зазначених вад є недостатній рівень дидактичної компетентності НПП, причетних до розробки та реалізації ОПП. Заходи, необхідні для її усунення – відомі: слід перманентно підвищувати дидактичну компетентність через організацію відповідного навчання.

Для вищої архітектурної освіти характерними є порушення, що стосуються неналежного часового і змістового узгодження стрижневої навчальної дисципліни «Архітектурне проєктування», планування і здійснення

фахово-інформатичної та екологічної підготовки майбутніх архітекторів, здійснення освітнього процесу, зокрема, проведення занять з «Архітектурного проєктування», згідно з дидактично досконалими сценаріями. Окремо слід виділити мовне питання здійснення освітнього процесу, яке є ніяк не політичним, а суто дидактичним. Адже одним з ключових аспектів підготовки майбутніх архітекторів є формування професійного понятійного апарату, досконалої фахової лексики, яка прив'язується до певної мови й не може бути суржиком та містити жаргони. Адже грамотна фахова лексика певною мовою та уміння нею послуговуватися під час професійної діяльності є свідченням компетентності кожного фахівця.

Висновки.

Отже, дидактичність архітектурної освіти є багатоаспектним явищем, яке потребує постійної уваги з боку освітян і виступає запорукою якості та ефективності підготовки майбутніх архітекторів. Повноту розгляду цього явища можна забезпечити в окремому комплексному дослідженні. У доповіді лише окреслюються певні його аспекти. Деякі результати авторських досліджень з означеної тематики представлені у публікаціях [2–9].

Список літератури

1. Тархан Л.З. Дидактическая компетентность инженера-педагога: теоретические и методические аспекты: Монография. – Симферополь: КРП «Издательство «Крымучпедгиз», 2008. – 424с.
2. Дорошенко Ю.О. Імперативи сучасної вищої освіти// Актуальні проблеми реформування і розвитку житлово-комунального господарства України: управління, кадри, інновації, технології: Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції (м. Київ, 17–21 жовтня 2011 року). – К.: ДАЖКГ, 2011. – С.14–21.
3. Дорошенко Ю.О. Акмеологічна спрямованість архітектурної освіти// Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр./ [редкол. Л.Б.Лук'янова (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Луганськ: Вид-во "Ноулідж", 2013. – Вип. 7. – С.65–89.
4. Дорошенко Ю.О. Інформатизація та екологізація – пріоритетні напрямки модернізації вищої архітектурної освіти// Архітектура та екологія: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 17–19 листопада 2014 року). – К.: НАУ, 2014. – С.126–131.
5. Дорошенко Ю.О. Мовні аспекти якості вищої професійної освіти// Актуальні проблеми вищої професійної освіти України: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 19 березня 2015 року). – К.: НАУ, 2015. – С. 33–34.
6. Дорошенко Ю.О., Хлюпін О.А. Методичні особливості практичних занять з навчальних дисциплін фахової підготовки майбутніх архітекторів// Матеріали XII міжнародної науково-технічної конференції „АВІА–2015" (м. Київ, 28–29 квітня 2015 року). – К.: НАУ, 2015. – С.24.27–24.31.
7. Дорошенко Ю.О. Особливості підготовки майбутніх архітекторів у Національному авіаційному університеті// Архітектура та екологія: Матеріали

VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 16–18 листопада 2015 року). – К.: НАУ, 2015. – С.200–205.

8. Дорошенко Ю.О., Криворучко Н.І. Архітектурна освіта у новій парадигмі// Сучасна архітектурна освіта: Еволюція архітектури як інформаційна трансформація: Матеріали IX Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 23 листопада 2017 року). – К.: КНУБА, 2018. – С. 20–22.

9. Дорошенко Ю.О. Куди прямує вища архітектурна освіта (проблемні запитання з досвіду НАУ)// Архітектура та екологія: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 12–14 листопада 2019 року). – К.: НАУ, 2019. – С. 5–14.